

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

СЛИЗЧЕНКО Дмитро Станіславович - аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Академії праці, соціальних відносин і туризму

ORCID 0009-0003-8107-1475

УДК 342.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.3.34>

Стаття присвячена аналізу правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації у контексті забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах збройного конфлікту та соціально-економічної нестабільності. Актуальність теми зумовлена не лише кризовою ситуацією, але й постійним розвитком соціальних та правових аспектів, пов'язаних з переміщенням осіб. У статті розглянуто теоретичні засади правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації, включаючи визначення та характеристику цих органів, їхні основні завдання та функції. Також у статті відзначено ключові законодавчі акти, що впливають на правовий статус переміщених осіб. Стаття аналізує роль органів публічної адміністрації на різних рівнях у забезпеченні прав ВПО. Дослідження також фокусується на основних проблемах та шляхах удосконалення правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації.

Ключові слова: Внутрішньо переміщені особи (ВПО), правове регулювання, публічна адміністрація, органи публічної адміністрації, державна політика, міжнародні практики.

Актуальність теми правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації щодо забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в сучасних умовах обумовлена кількома ключовими факторами. До прикладу, у зв'язку з тривалим військовим конфліктом та окупацією

окремих територій України, значна кількість громадян змушені покинути свої домівки та шукати безпечний притулок в інших регіонах країни. Це викликає нові виклики перед органами державної влади, які мають забезпечити ефективну реалізацію прав цих осіб, зокрема доступ до житла, освіти, медичних послуг, працевлаштування та соціального захисту. Також питання прав ВПО стає все більш актуальним в контексті інтеграції України в європейське правове поле та приведення національного законодавства у відповідність з міжнародними стандартами захисту прав людини. Це вимагає від органів публічної адміністрації не тільки дотримання чинних нормативно-правових актів, але й активного розвитку нових механізмів підтримки ВПО. З огляду на це, дослідження правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб набуває особливої актуальності та практичної значущості. Це питання є важливим як з точки зору дотримання прав людини, так і для забезпечення соціальної стабільності та безпеки в країні.

Останні дослідження та публікації, присвячені правовому регулюванню діяльності органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО), акцентують увагу на декількох ключових аспектах. По-перше, зростає кількість робіт, які аналізують нормативно-правову базу в контексті захисту прав ВПО, включаючи як національне зако-

нодавство, так і міжнародні стандарти. По-друге, активно вивчаються проблеми реалізації прав ВПО на практиці. Дослідження висвітлюють труднощі, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи у взаємодії з органами публічної адміністрації, зокрема щодо доступу до соціальних та адміністративних послуг. По-третє, актуальними є дослідження, що аналізують досвід інших країн у вирішенні проблем ВПО.

Метою статті є дослідження й аналіз правових механізмів та нормативно-правової бази, що регулюють діяльність органів публічної адміністрації щодо забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб. У статті також розглядаються сучасні виклики та проблеми, з якими стикаються ВПО, а також пропонуються рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання.

Публічна адміністрація — це система органів та установ, які здійснюють виконавчорозпорядчу діяльність у сфері публічного управління, спрямовану на реалізацію політики держави та забезпечення громадських інтересів. Поняття публічної адміністрації охоплює діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, уповноважених на виконання публічно-управлінських функцій. Публічна адміністрація відіграє важливу роль у забезпеченні прав і свобод громадян, виконуючи низку завдань і функцій, спрямованих на захист, реалізацію та охорону конституційних прав та свобод. У цьому контексті основні завдання публічної адміністрації можна охарактеризувати наступним чином:

Публічна адміністрація забезпечує виконання законів та інших нормативно-правових актів, які регулюють права та обов'язки громадян. Це включає нагляд за дотриманням законодавства у різних сферах суспільного життя.

Одним із ключових завдань є створення умов для реалізації прав і свобод громадян, включаючи захист від будь-яких порушень з боку інших громадян, організацій чи державних органів.

Публічна адміністрація забезпечує доступ громадян до публічних послуг, які є необхідними для реалізації їхніх соціальних, економічних, культурних та інших прав (на-

приклад, послуги у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту).

Адміністрація розробляє та впроваджує політики, спрямовані на забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей і підтримки найбільш вразливих верств населення.

Публічна адміністрація зобов'язана вживати заходів для запобігання будь-яким формам дискримінації та забезпечення рівності всіх громадян перед законом [2, с. 8].

Основні функції публічної адміністрації в контексті забезпечення прав і свобод громадян включають:

Нормотворча функція: Публічна адміністрація бере участь у розробці та впровадженні нормативно-правових актів, що регулюють права і свободи громадян, а також порядок їх реалізації.

Контрольна функція: Адміністрація здійснює нагляд і контроль за дотриманням законодавства та правопорядку, що включає перевірку законності дій інших органів влади, підприємств, організацій та громадян.

Регуляторна функція: Публічна адміністрація регулює відносини між громадянами, а також між громадянами та державними органами, забезпечуючи рівні можливості для реалізації прав і свобод.

Забезпечення адміністративного правосуддя: Органи публічної адміністрації надають громадянам можливість захистити свої права через адміністративні процедури, а також забезпечують доступ до адміністративного правосуддя у разі порушення прав.

Інформаційна функція: Публічна адміністрація зобов'язана надавати громадянам доступ до інформації, що стосується їхніх прав та свобод, а також діяльності адміністративних органів, з метою забезпечення прозорості та підзвітності.

Захист прав у кризових ситуаціях: Публічна адміністрація також відповідає за захист прав громадян у надзвичайних ситуаціях, таких як військові конфлікти, природні катастрофи, соціально-економічні кризи, що включає забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб [2, с. 16].

Законодавча база щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні регулює їхній статус, права та обов'язки, а також механізми захисту й допомоги. Основними за-

конодавчими актами, які визначають статус і права ВПО, є:

1) *Конституція України*

Стаття 33: Гарантує свободу пересування, право вибору місця проживання та право залишати територію України, що є фундаментальними для всіх громадян, включаючи ВПО [5].

Стаття 46: Гарантує право на соціальний захист, що включає право на соціальне забезпечення у разі втрати працездатності, безробіття, старості, хвороби та в інших випадках, передбачених законом [5].

2) *Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (2014)*

Основний закон: Визначає правовий статус ВПО, механізми захисту їхніх прав і свобод, порядок надання допомоги та підтримки. Закон регламентує питання щодо реєстрації місця проживання ВПО, забезпечення соціальних і економічних прав, доступу до освіти, медицини, працевлаштування та соціальних послуг [5].

3) *Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» (2014)*

Механізми обліку: Встановлює процедуру обліку ВПО, порядок видачі довідок про взяття на облік, які є основними документами, що підтверджують статус ВПО. Ця постанова також регулює питання обліку жителя, що було залишене ВПО [6].

4) *Закон України «Про державну допомогу особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» (2014)*

Соціальна допомога: Встановлює порядок надання державної допомоги ВПО, включаючи фінансову допомогу на оренду житла, оплату комунальних послуг, а також інші види соціальної допомоги [5].

5) *Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (2014)*

Правовий статус територій: Визначає правовий режим на тимчасово окупованих територіях України, де розташовані багато ВПО, а також права та обов'язки громадян, які перебувають на цих територіях або переселилися з них [7].

6) *Закон України «Про соціальний захист осіб, звільнених з полону або незаконного утримання, та членів їх сімей» (2023)*

Спеціальні положення для ВПО: Встановлює особливі заходи соціального захисту для осіб, які були незаконно утримувані або в полоні, та є ВПО, включаючи надання психологічної та соціальної допомоги [5].

Органи публічної адміністрації відіграють критичну роль у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО). В Україні ці органи працюють на різних рівнях: державному, регіональному та місцевому. Ось огляд їхніх функцій:

Державний рівень

1. *Законодавчі органи*:

– Прийняття законодавства, яке регулює статус і права ВПО, таких як Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

– Розробка та ухвалення нормативних актів, які визначають механізми соціальної допомоги та інтеграції ВПО.

2. *Уряд*:

– Розробка і реалізація державних програм і стратегій для підтримки ВПО.

– Координація діяльності між різними міністерствами та органами виконавчої влади, що стосуються ВПО.

3. *Міністерство соціальної політики*:

– Надання консультацій та підтримки ВПО.

– Забезпечення соціальних виплат і допомоги.

4. *Міністерство внутрішніх справ*:

– Реєстрація ВПО та ведення обліку.

– Охорона правопорядку і забезпечення безпеки ВПО.

Регіональний рівень

1. *Обласні державні адміністрації*:

– Координація діяльності на регіональному рівні для забезпечення прав ВПО.

– Реалізація державних програм і проєктів на місцях.

– Взаємодія з місцевими органами для забезпечення потреб ВПО.

2. *Регіональні управління соціального захисту*:

– Надають соціальні послуги і підтримку ВПО на регіональному рівні.

– Організують місцеві програми допомоги та інтеграції.

Місцевий рівень

1. *Місцеві державні адміністрації*:

Обговорення, дискусії, актуально

– Надають адміністративні послуги, допомогу в отриманні документів і реєстрації.

– Залучення місцевих ресурсів для підтримки ВПО, таких як житло, медичні послуги та освіта.

2. Міські та сільські ради:

– Організують місцеві ініціативи, спрямовані на інтеграцію ВПО в громади.

– Забезпечують доступ до комунальних послуг, таких як вода, електрика та транспорт.

3. Соціальні служби на місцях:

– Надання безпосередньої допомоги та консультацій ВПО.

– Організація тимчасового житла, медичних і психологічних послуг [1, с. 76].

Правове регулювання діяльності органів публічної адміністрації може стикатися з різними проблемами, що ускладнюють ефективно забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Ось деякі з основних проблем:

1) *Неефективність регуляторних механізмів:*

– Положення законодавства можуть бути неясними або суперечливими.

– Відсутність чітких критеріїв для оцінки ефективності адміністративних рішень.

2) *Корупція та непотизм:*

– Високий рівень корупції і непотизму може підірвати довіру до органів публічної адміністрації.

– Неналежне фінансування та неефективний контроль за використанням бюджетних коштів.

3) *Недостатня прозорість і підзвітність:*

– Відсутність прозорих процедур для прийняття рішень.

– Недостатній рівень підзвітності органів публічної адміністрації перед громадськістю.

4) *Неадекватна кваліфікація кадрів:*

– Низький рівень професійної підготовки та компетенції працівників.

– Відсутність системи постійного навчання та підвищення кваліфікації.

5) *Бюрократія і затримки у процесах:*

– Занадто складні і тривалі адміністративні процедури.

– Велика кількість формальностей, які ускладнюють доступ до державних послуг.

Серед шляхів вдосконалення правового регулювання можна виділити наступні:

– *Аналіз і гармонізація законодавства:* Регулярний перегляд і оновлення законів для усунення суперечностей і невідповідностей. Залучення експертів для аналізу правозастосування і його наслідків.

– *Вдосконалення процесу прийняття законів:* Запровадження більш прозорих і відкритих процедур, включаючи консультації з громадськістю та зацікавленими сторонами.

– *Зміцнення правового захисту:* Введення механізмів, що гарантують захист прав і свобод громадян, а також покарання за порушення цих прав.

– *Запровадження електронного урядування:* Розвиток електронних послуг для зменшення бюрократії і підвищення доступності державних послуг.

– *Навчання і підвищення кваліфікації кадрів:* Постійне навчання для державних службовців, включаючи розвиток навичок управління і використання сучасних технологій.

– *Оцінка ефективності:* Впровадження систем моніторингу і оцінки результатів діяльності органів публічної адміністрації для своєчасного виявлення і усунення недоліків.

– *Адаптація міжнародних стандартів:* Інтеграція міжнародних стандартів і норм у національне законодавство, зокрема у сферах прав людини, боротьби з корупцією та економічного розвитку.

– *Обмін досвідом:* Співпраця з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом і найкращими практиками в управлінні і правовому регулюванні.

– *Інституційні реформи:* Переїняття ефективних моделей організації публічної адміністрації з інших країн для покращення управління та забезпечення якості послуг [3, с. 116].

Ці підходи можуть допомогти поліпшити правове середовище і підвищити ефективність державного управління.

Стаття висвітлює важливі аспекти правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах збройного конфлікту та соціально-економічної нестабільності. На основі про-

веденого аналізу можна зробити кілька ключових висновків та рекомендацій. Подальші дослідження мають зосередитися на деталізованому аналізі специфічних потреб різних категорій ВПО, що допоможе виявити їхні особливі потреби та розробити відповідні політики та програми. Регулярний моніторинг і оцінка ефективності законодавчих актів та їх реалізації є критично важливими для забезпечення їхньої відповідності потребам ВПО.

Слід впровадити ефективні механізми контролю за виконанням нормативно-правових актів, щоб оперативно виявляти та усувати недоліки. Рекомендується створення незалежних органів чи платформ для збору даних та аналізу результатів впровадження політики щодо ВПО, що дозволить оперативно коригувати недоліки та підвищити ефективність реалізації прав ВПО. Слід також провести дослідження щодо ефективності існуючих механізмів підтримки та інтеграції ВПО на місцевому рівні. Це допоможе виявити бар'єри та перешкоди, що впливають на реалізацію їхніх прав, і знайти шляхи для вдосконалення цих механізмів.

Таким чином, забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб потребує комплексного підходу, включаючи подальші дослідження, регулярний моніторинг і оцінку ефективності реалізації законодавства, а також впровадження вдосконалених практик для забезпечення максимального захисту і підтримки ВПО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. М. Структури публічного в Україні: громадські ради – Чернівці : Технодрук, 2014 – 76 с.
2. Битяк Ю. П., Матюхіна Н. П. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. – Харків : Право, 2018. – 8 с.
3. Кошляк Н. Е. Інституційний механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні: теоретико-правова характеристика – Дніпро, 2024 – 116 с.
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України* від 28.06.1996 р. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо приведення окремих його положень у відповідність до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»: Закон України від 18.07.2022 № 2417-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

6. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 2014-10-01 № 509. URL: <https://minre.gov.ua/2022/12/22/pro-oblik-vnutrishno-peremishhenyh-osib/>

7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION BODIES REGARDING ENSURING THE IMPLEMENTATION OF THE RIGHTS AND FREEDOMS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS UNDER MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the analysis of the legal regulation of the activities of public administration bodies in the context of ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons (IDPs) in the conditions of armed conflict and socio-economic instability. The relevance of the topic is determined not only by the crisis situation, but also by the constant development of social and legal aspects related to the displacement of persons. The article examines the theoretical principles of legal regulation of the activities of public administration bodies, including the definition and characteristics of these bodies, their main tasks and functions. The article also notes key legislative acts affecting the legal status of displaced persons. The article analyzes the role of public administration bodies at different levels in ensuring the rights of IDPs. The study also focuses on the main problems and ways of improving the legal regulation of the activities of public administration bodies.

Keywords: Internally displaced persons (IDPs), legal regulation, public administration, public administration bodies, state policy, international practices.